

Johann Wolfgang von Goethe'nin Otobiyografik Yapıtından Hareketle Enneagram Modeli Kişilik Çözümlemesi

A Personality Analysis of the Enneagram Model Based on Johann Wolfgang von Goethe's Autobiographical Work

Fatma Nur GÜR

Sakarya Üniversitesi, İnsan ve Toplum
Bilimleri Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı,
Sakarya, Türkiye

Sakarya University, Faculty of Humanities
and Social Sciences, Department of German
Language and Literature, Sakarya, Türkiye

* Bu makale SAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Alman
Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yazdığım yüksek
lisans tezime dayanmaktadır.

* This article is based on my master's thesis, which
I wrote at the Department of German Language
and Literature, Institute of Social Sciences, Sakarya

Geliş Tarihi/Received 04.05.2026
Kabul Tarihi/Accepted 17.06.2026
Yayın Tarihi/Publication Date 23.06.2026

Sorumlu Yazar/Corresponding author:

Fatma Nur Gür
fatmanurgur85@gmail.com

Atıf

Gür, F. N. (2026). Johann Wolfgang von
Goethe'nin Otobiyografik Yapıtından
Hareketle Enneagram Modeli Kişilik
Çözümlemesi. *Korpusgermanistik*, 5(1), 23-
29

Cite this article

Gür, F. N. (2026). A Personality Analysis of
the Enneagram Model Based on Johann
Wolfgang von Goethe's Autobiographical
Work *Korpusgermanistik*, 5(1), 23-29

Content of this journal is licensed under a Creative
Commons Attribution-Noncommercial 4.0
International License.
University.

Öz

Bu çalışma, ünlü Alman edebiyatçı Johann Wolfgang von Goethe'nin kişilik yapısını Enneagram modeliyle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Enneagram, dokuz farklı kişilik tipini tanımlayan ve bireyin temel korkuları, arzuları, motivasyonları ile davranış kalıpları arasındaki ilişkiyi ortaya koyan dinamik bir modeldir. Çalışmanın ilk bölümünde kişilik kavramı, temel kişilik kuramları, kişilik testleri ve mizaç kavramı arasındaki farklar ele alınmıştır. İkinci bölümde Enneagram'ın tarihsel gelişimi ve temel kavramları incelenmiş, tipler hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Goethe'nin *Yaşamımdan Şiir ve Hakikat* adlı otobiyografik eserinden yola çıkılarak yaşam öyküsü üzerinden Enneagram yöntemiyle tipolojisi belirlenmeye çalışılmıştır. Analiz sonucunda kişilik tipine yönelik özellikleri ayrıntılarıyla aktarılmıştır. Bu özellikleriyle, Enneagram kişilik modelinde Tip 7 ile önemli ölçüde örtüştüğü tespit edilmiştir. Bu çalışma, hem Enneagram literatürüne bir kaynak sunmayı hem de Alman Edebiyatının önemli bir şahsiyetinin kişilik analizini alana kazandırmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik, Kişilik Testleri, Enneagram, Goethe, Yaşamımdan Şiir ve Hakikat

Abstract

This study aims to analyze the personality structure of the renowned German literary figure Johann Wolfgang von Goethe using the Enneagram model. The Enneagram is a dynamic model that defines nine distinct personality types and reveals the relationships among an individual's core fears, desires, motivations and behavioral patterns. The first part of the study discusses the concept of personality, basic personality theories, personality tests and the differences between personality and temperament. The second part examines the historical development of the Enneagram, its fundamental concepts and provides information about the nine types. In the third part, Goethe's typology is determined through the Enneagram method based on his autobiography and life story. The findings regarding personality type have been elaborated in detail as a result of the analysis. With these characteristics, he significantly aligns with Type 7 in the Enneagram personality model. This study aims to both contribute a resource to the Enneagram literature and introduce the personality analysis of an important figure of German literature to the field.

Keywords: Personality, Personality Tests, Enneagram, Goethe, Dichtung und Wahrheit

Giriş

Johann Wolfgang von Goethe, sadece edebi eserleriyle değil, aynı zamanda yaşamı, kişiliği, bilimsel araştırmaları ve şairliğinin yanında ilgi duyduğu başta hukuk ve tarih olmak üzere pek çok merakiyle (krş. Türk, 2024, ss. 923-924) son derece ilgi çeken bir figürdür. Onun kişilik yapısını araştırmaya yönelik çalışmalar, edebiyat dünyası kadar psikoloji alanında da önemli bir yer tutacaktır. Bu çalışmada, Goethe'nin kişilik yapısına dair ipuçları Enneagram modeliyle analiz edilecektir.

Enneagram, son yıllarda klinik psikolojiden kişisel gelişim alanına, şirketlere personel alımından eğitim camiasına kadar giderek daha fazla ilgi gören dokuz tipli bir kişilik modelidir. Bu çalışmanın amacı, Goethe'nin *Yaşamımdan Şiir ve Hakikat* adlı otobiyografik eserinden yola çıkarak onun Enneagram kişilik tipini belirlemek ve bu modelin edebi şahsiyetlerin analizinde de kullanılabileceğini bilim yazınında da tartışmaya açmaktır.

Çalışmada ilk önce kişiliğin nasıl tanımlandığına, kişilik kuramlarının kısaca neler olduğuna ve mizaç kavramıyla arasındaki farka değinilecek, ardından Enneagram modelinin geçerlik ve güvenilirliğini anlatan çalışmalar sunulacaktır. Daha sonra Enneagram'ın tarihçesi, temel kavramları ve tipleri tanıtılacaktır. Detaylı bir model olması sebebiyle tiplerin en vurucu kısımları olan temel korkuları, temel arzuları, temel motivasyonları, temel duygusu, savunma mekanizmaları, kanatları ve erdemleri tablo şeklinde gösterilecek olup hangi merkezde bulundukları, ayrıca gerek rahat hattında, gerek stres hattında hangi tipe gittikleri şekil üzerinde gösterilecektir.

Bunun ardından önce çalışmada izlenecek yöntem, sonra da bulgular sunularak Goethe'nin Enneagram kişilik tipi bir sonuca vardırılabilecektir. Sonuç ve öneriler bölümüyle birlikte Goethe'nin tipinin tartışılmasının yanında bu alanda yapılabilecek çalışmalara önerilerde bulunulacaktır.

Kavramsal Çerçeve: Kişilik ve Kişilik Testleri

İnsan mizaç denen ve doğuştan sahip olduğu bir yapıyla dünyaya gelir. Kişilik ise bu doğuştan gelen mizacın üzerine eklenen çevrenin etkisi, yaşanan olaylar ve kendisine kattıklarıyla şekillenir. Kişiliğin ne olduğu ve nasıl oluştuğuna dair sorular, tarihsel süreçte önce "tıp alanının" (Bayır, 2022, s. 440) ilgi odağıyken, daha sonra psikoloji ve felsefe gibi diğer bilim dallarının da ilgi alanına girmiştir. Günümüzde ise bu alan kişilik psikologları tarafından yürütülmektedir.

Kişilik, tanımlanması zor ve karışık bir kavram olmakla birlikte "bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler" (Burger, 2006, s. 23) olarak tanımlanabilir. Kişilik içi süreçlerden kasıt, dışarıdan gözlemlenemeyen ancak davranışları yönlendiren düşünce tarzı ve inançlar gibi iç mekanizmalardır. Kişiliğin sabit bir tanımı olmaması sebebiyle farklı kuramlar gelişmiştir. Pek çok kuramcı kişiliğin farklı bir yönüne vurgu yaparak açıklamaya çabalamıştır. Ortaya atılan görüş ve düşünceler kişilik kuramları adı altında toplanır.

Kişilik kuramları altı temel yaklaşım üzerinden anlaşılabilir, bunlar psikanalitik, ayırıcı özellik, biyolojik, insancıl, davranışsal/sosyal öğrenme ve bilişsel yaklaşımdır. Enneagram, bu sınıflandırma içinde ağırlıklı olarak ayırıcı özellik yaklaşımına dayanmakla birlikte, insancıl ve bilişsel unsurlar da taşımaktadır. Bu çalışmada kuramların ayrıntılı dökümüne girilmeyecek, yalnızca Enneagram ile doğrudan ilgili olan boyutları ele alınacaktır.

Kişilikle sıklıkla karıştırılan mizaç kavramının kökenine baktığımızda, Antik Mısır'a kadar uzanmakta olup, ilk açıklamalar tıp alanında Hippokrates tarafından yapılmıştır. Hippokrates'in dört mizaç teorisini (kanlı canlı, asabi, melankolik, soğukkanlı) Galenos biyolojik temellere (kan, balgam, sarı safra, kara safra) dayandırmıştır. "Bu sınıfların her birine suyu" (Türk, 2023) adı verilmektedir. Bu sınıflandırmalar İslam dünyasında İbn Sina, Fârâbi, Câhız gibi âlimler tarafından geliştirilerek "mizaç" kavramıyla karşılanmıştır. Modern psikolojide mizaç, doğuştan getirilen, biyolojik temelli ve nispeten kalıcı davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Allport'un vurguladığı gibi mizaçtan yoksun bir kişilik düşünülemezken (1937, s. 53), mizaç kişiliğin yalnızca bir boyutunu oluşturmaktadır.

Mizaç, doğuştan getirilen biyolojik çekirdek olmakla birlikte, kişilik ise bu çekirdeğin etrafında çevresel, kültürel ve iklimsel faktörlerle şekillenen yapıdır. Kişilik, mizaç ve yaşam deneyimlerinin iç içe geçmesiyle oluşur. Mizaç, kişiliğin geliştiği ilk durumken, kişilik mizaç eğilimlerinin yanı sıra bilişsel süreçleri, değerleri, tutumları, çevresel faktörleri ve başa çıkma stratejilerini de kapsayan daha geniş bir yapıdır. Mizaç ve deneyim birlikte kişiliği şekillendirirken, bu iki kavram birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadır.

Psikolojik testlerin kökenine bakılacak olursa bu testler Wundt'un 1879'da Leipzig'de kurduğu laboratuvara dayanır. Bireysel farklılıkların ölçülmesiyle başlayan bu süre Binet'nin zekâ testini geliştirmesiyle hız kazanmıştır. Ancak kişilik testlerinin ayrı bir alan olarak ortaya çıkışı, 20. yüzyılın ikinci on yılını bulmuştur. Asıl yükselişi ise II. Dünya Savaşı sırasında ordunun ruh sağlığı hizmetlerine duyduğu ihtiyaçla olmuştur.

Psikolojik testler, bireyin davranışını standart koşullar altında gözlemlemeye yarayan ölçme araçlarıdır ve temelinde "bireysel farklar" kavramı yatar (Özgüven, 2011, s. 3). Anastasi'ye göre bu testler, davranışsal bir örneğin nesnel ve standartlaştırılmış ölçüsüdür (1962, s. 109). Testler, ölçülen niteliğe göre başarı, yetenek, kişilik, ilgi ve tutum testleri olarak sınıflandırılır. Kişilik testleri ise bireyin duyguları, düşünceleri, davranışları, motivasyonu, ruhsal belirtileri ve kişisel güçlü yönleri gibi yapıları ölçmeyi amaçlar.

Kişilik değerlendirme yöntemleri literatürde genel olarak gözlemsel teknikler, yapılandırılmış envanterler, projektif teknikler ve durumsal testler olarak sınıflandırılmaktadır (bkz. Aiken, 1999, ss.125-403). Alanda bilinen başlıca kişilik testleri arasında Woodworth Kişisel Bilgi envanteri, MMPI, TAT, 16PF ve Hacettepe Kişilik Envanteri sayılabilir.

Testlerin bilimsel değeri, güvenilirlik ve geçerlik kavramlarıyla belirlenir. Güvenilirlik, bir testin aynı koşullarda tekrarlandığında benzer sonuçlar vermesidir. Görüşler arası uyum, gözlemciler arası uyum, test-tekrar test, iç tutarlılık ve çapraz geçerleme gibi yöntemlerle sınanır. Geçerlik ise bir testin gerçekten ölçmek istediği şeyi ölçüp ölçmediğidir. Kapsam, ölçüt ve yapı geçerliği olmak üzere üç temel türü bulunmaktadır. Bir test güvenilir olmadıkça geçerli olamaz ancak güvenilir olması geçerli olduğu anlamına da gelmez (Burger, 2006, s. 66).

Bu makalede, kişilik testlerinden biri olan ve bireyin kendini tanımasına yönelik bir araç olarak kabul edilen Enneagram kişilik envanteri anlatılacak, daha sonra Goethe'nin yaşam öyküsünden hareketle, dolaylı ölçme yoluyla onun kişilik yapısının Enneagram'daki tipi belirlenmeye çalışılacaktır.

Goethe'nin kişilik analizinde kullanılacak olan Enneagram modelinin bilimsel açıdan güvenilir olup olmadığını gösteren araştırmalar, Enneagram'ın dokuz farklı kişilik tipini ölçtüğünü iddia ederken bu iddiaların bilimsel olarak test edilmesini içerir. Türkiye'de bu konuda yapılan iki önemli çalışmadan ilki Subaş ve Çetin (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar, 27 sorudan oluşan kısa bir Enneagram ölçeği geliştirmiş ve bu ölçeği 196 kişiye uygulamıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach's alfa) 0.901 gibi oldukça yüksek bir değer almıştır. Bu, ölçekteki tüm soruların birbiriyle uyumlu olduğu ve aynı şeyi ölçtüğü anlamına gelmektedir.

İkinci çalışmada Yanartaş vd. (2022), Enneagram'ın yalnızca dokuz temel tipi değil aynı zamanda daha az bilinen alt tiplerini de ölçmeyi amaçlayan 99 soruluk kapsamlı bir ölçek geliştirmiştir. Ölçek 3.500'den fazla kişiye uygulanmış, yapılan analizlerde iç tutarlılık katsayıları kabul edilebilir sınırlar içinde bulunmuş (0,66-0,86 aralığında) ve aynı kişilere dört hafta arayla tekrar uygulandığında benzer sonuçlar alınmıştır.

Uluslararası alanda ise Scott (2011), 6.401 kişilik geniş bir örnekleme yürüttüğü çalışmada, Enneagram'ın dokuz tipinin gerçekten var olup olmadığını test etmiştir. Faktör analizi sonuçları, dokuz farklı kişilik tipinin istatistiksel olarak anlamlı biçimde ortaya çıktığını ve her bir tipin iç tutarlılık katsayılarının yüksek olduğunu göstermiştir. Tüm bu bulgular bir arada değerlendirildiğinde, Enneagram'ın bilimsel ölçütler açısından geçerli ve güvenilir bir kişilik değerlendirme aracı olduğunu ve Goethe'nin kişilik analizinde kullanılabilecek sağlam bir model ortaya koyduğu söylenebilir.

Enneagram

Enneagram, bireylerin kendilerini ve başkalarını anlamalarına yardımcı olan, insanların farklı kişilik yapılarına ve düşünme biçimlerine sahip olduğunu gösteren ve herkesin aynı şekilde düşünmeyip farklı tepkiler verebileceğine dair farkındalık sağlayan, dokuz farklı düşünme, hissetme ve davranış biçimini tanımlayan bir sistemdir. Bu sistem, kişinin kendisini daha iyi tanımasına, davranışlarının nedenlerini anlamasına ve başkalarına karşı davranışlarında onların yapılarına göre davranmasına olanak tanır. Kökeni eski Sûfî öğretilerine dayanan bu sistem, kişiliğin gizli kalmış potansiyellerini görür ve bireyin daha yüksek bir bilinç ve sağlık

düzeyine ulaşmasını hedefler. Enneagram'ın özgün yanı, insanı yalnızca sınıflandırmakla kalmayıp aynı zamanda kişinin özüne ulaşmasına rehberlik eden dinamik bir sistem oluşudur. Yani tipler sabit ve katı değil, aksine bireyin gelişim süreçlerine göre değişim gösteren bir modeldir ve insanı beden, ruh, nefis/benlik olarak üç boyutta ele alır. Enneagram, yalnızca bir sınıflandırma aracı değil, aynı zamanda bireyin kendini tanımasına, potansiyellerini keşfetmesine ve kişisel gelişimine rehberlik eden bir yol haritası işlevi de görmektedir.

Enneagram, dokuz farklı kişilik tipini tanımlayan bir sistemdir. Adını, Yunanca "dokuz" anlamına gelen "ennea" ve "nokta/çizgi" anlamına gelen "grammos" kelimelerinin birleşiminden alır. Bu modele göre her insan, doğuştan getirdiği bir temel mizaçla dünyaya gelir ve bu mizaç, kişinin hayattaki temel arayışını, korkularını, duygu ve davranış kalıplarını belirler. Enneagram'a göre kişinin temel inancı ve temel korkusu, yaklaşık üç-dört yaşlarında şekillenir ve her tipin kendine özgü bir savunma mekanizması vardır. "Temel inanç her tipin temel korkusunu da belirler" (Orr, 2024, s. 29).

Enneagram modelinde her insan, dokuz tip içinden birinde baskın olarak doğar ve doğuştan getirdiği temel bir ana tipe sahiptir. Ancak bu tipler katı kategoriler şeklinde değildir. Bunun yanında, ana tipin yanlarındaki tiplerden etkilenme durumu olan kanat tipi de bulunur. Ayrıca birey, yoğun stres altındayken ana tipinden farklı bir tipin sağlıksız özelliklerini gösterdiği stres hattına, kendini güvende ve rahat hissettiğinde de farklı bir tipin sağlıklı özelliklerini sergilediği rahat hattına geçebilir. Enneagram'ın kanat tipi, rahat hattı ve stres hattı gibi dinamik unsurları, kişiliğin çok boyutlu ve gelişime açık yönünü ortaya koyar.

Enneagram'da bireyler, farkındalık düzeylerine bağlı olarak sağlıklı, ortalama veya sağlıksız seviyelerde bulunabilir. Sağlıklı yönde ilerlemek, kişinin özüne yaklaşması anlamına gelirken sağlıksız durum, farkındalığın oluşmadığını gösterir. Enneagram'da tipler, üç temel enerji/zekâ merkezine ayrılır. Zihinsel merkezde (5-6-7) korku baskındır. Analitik düşünme, sorgulama, gözlem ve kavramsallaştırma işlevleri ön plandadır. Tipler bilinmezlik karşısında kaygı duyar. Fiziksel merkezde (8-9-1) öfke baskındır. Bu yüzden fiziksel merkezdeyken tipler eylem ve uygulama odaklıdır. Somutlaştırma, hızlı karar verme ve hayatta kalma içgüdüğü belirgindir. Bununla birlikte tipler denge halindeyken cesaret, dengesizlikte saldırganlık gösterirler. Duygusal merkezde (2-3-4) sevgi baskındır. Bu merkezde duyguları birincil konuma geçer. Merhamet, fedakârlık, onay ve fark edilme ihtiyacı ön planda durur.

Enneagram sembolünde, çember üzerindeki dokuz nokta tipleri temsil ederken, çember içindeki oklar ise tipler arasındaki dinamik ilişkiyi gösterir. Ana tipten uzaklaşan ok yönü stres hattını, ana tipe yaklaşan ok yönü güvenlik/rahat hattını gösterir.

Enneagram'ın günümüze ulaşması büyük ölçüde sözel aktarımla sağlanmıştır (Palmer, 2014, s. 19). 20. yüzyılın başlarında George Gurdjieff, bu kadim sembolü psikoloji ve spiritüalizm alanındaki çalışmalarında kullanarak Batı dünyasına tanıtmıştır. Gurdjieff, sembolün anlamı ve işleyişi üzerinde durmuş ancak dokuz kişilik tipinden bahsetmemiştir.

1950-1970 yılları arasında Oscar Ichazo, Yale üniversitesinin kütüphanesinde bulduğu bir kitap vesilesiyle sistem üzerinde çalışmaya başlamış ve insanın kendini tanımasına yönelik bir yaklaşım geliştirmiştir. Bu sistemi ilk bir araya getiren kişi Oscar Ichazo'dur (Riso ve Hudson, 2022, s. 37). Daha sonra ise 1970-2019 yılları arasında Claudio Naranjo, Ichazo'nun çalışmalarını kendi psikiyatri bilgisiyle harmanlayarak Enneagram'ı modernleştirmiştir. Temel duyguları detaylı bir şekilde analiz etmiş ve bunları 9 ana kişilik tipi altında sınıflandırmıştır (Naranjo, 1994). 1970 ve sonrasında ise Don Riso, Russ Hudson ve Helen Palmer gibi isimler, Enneagram'ı modern psikoloji ile daha da yoğurmuş ve popüler hale getirmiştir (bkz. Riso ve Hudson, 2022; Palmer, 2014).

Enneagram sembolü, bir çember üzerinde dokuz noktalı bir yıldızdan oluşur ve evrenin iki temel yasası olan Üçler Yasası (bir olayın başlangıcındaki üç güç) ile Yediler Yasasının (olayların fiziksel dünyada gerçekleşme süreci) birleşiminden oluşur. Çemberin merkezi kişiliğin özünü temsil eder. Merkezden uzaklaştıkça birey özünden de uzaklaşarak egosunun denetimine girer. Enneagram'ın amacı, bireyin sağlıklı kalıplarını fark ederek sağlıklı potansiyellerine doğru ilerlemesine rehberlik etmektir. Aşağıdaki tablolarda tüm Enneagram tipleri ve bunların özellikleri tablo halinde gösterilecektir.

Enneagram Tipleri

Tablo 1.

Tiplerin temel korku ve arzuları ile kanatları.

Tip	Temel Korkusu	Temel Arzusu	Kanatları
1	Kötü, kusurlu olmak, yanlış yapmak, ahlaki ilkelerden yoksun görünmek	İyi, mükemmel olmak, doğru olanı bilmek	9 ve 2
2	Sevilmemek, değersiz olmak, fark edilmemek ve yalnız kalmak	Sevmek, sevilmek, ihtiyaç duyulmak, değer görmek	1 ve 3
3	Değersiz olmak, başarısız olmak	Değerli olmak, takdir edilmek	2 ve 4
4	Sıradan ve anlamsız olmak	Özgün ve otantik olmak	3 ve 5
5	Yetersiz, eksik ve işe yaramaz olmak	Yetkin ve bilgili olmak	4 ve 6
6	Güvensiz ve desteksiz kalmak, ihanete uğramak	Güvende olmak, desteklenmek, ait olmak	5 ve 7
7	Sınırlandırılmak ve acı çekmek	Özgür ve mutlu olmak	6 ve 8
8	Kontrol edilmek, incinmek, aciz kalmak, birilerine muhtaç kalmak	Güçlü ve söz geçirir olmak, kendini ve sevdiklerini korumak	7 ve 9
9	Çatışma yaşamak, dışlanmak, baskı görmek	İç huzur, bütünlük, denge	8 ve 1

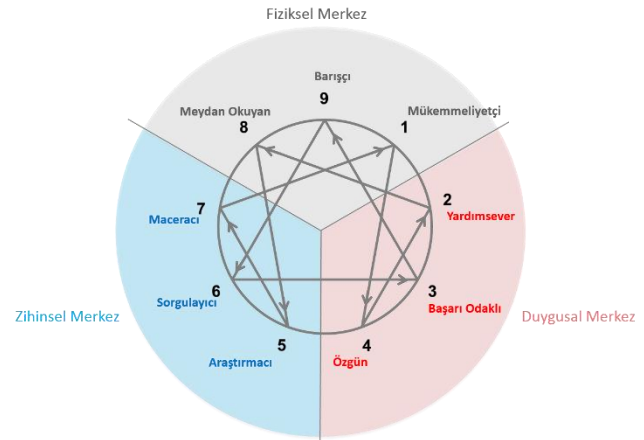
Tablo 2.

Tiplerin savunma mekanizmaları, temel duyguları, erdem ve temel motivasyonları.

Tip	Savunma Mekanizması	Temel Duygusu	Erdemi	Temel Motivasyonu
1	Tepki oluşturma	Öfke	Dinginlik	İlham peşinde
2	Bastırma (Kendi ihtiyaçlarını)	Gurur	Alçakgönüllülük, tevazu	Güç peşinde
3	Özdeşleşme (Kendini başarılarıyla tanımlama)	Kibir	Dürüstlük	Onay peşinde
4	İçe çekilme	Kıskançlık	Denge	İlham peşinde
5	İzolasyon (Duygusal ve fiziksel geri çekilme) ve alay	Cimrilik	Kendini açma, paylaşma yapabilme	Güç peşinde
6	Yansıtma	Korku	Cesaret	Onay peşinde
7	Yüceltme (Olumsuzluğa olumluya çevirme), rasyonalizasyon	Oburluk	Ağırbaşlılık, ciddiyet ve odaklanma	İlham peşinde
8	İnkâr (Zayıflığını ve kırılganlığını inkâr etme), aşırılık, intikam, katılık	Şehvet	Masumiyet	Güç peşinde
9	Narkotizasyon (Kendi ihtiyaç ve duygularını uyuşturma)	Tembellik	Eylem	Onay peşinde

Şekil 1.

Enneagram Sembolü (<https://kizcev.com/Akademi/Enneagram>)

Enneagram’da her tip, stres anında belirli bir tipe kayar (örneğin Tip 1 → Tip 4), güvende olduğunu hissettiğinde ise başka bir tipe yönelir (örneğin Tip 1 → Tip 7). Bu dinamik ilişki Şekil 1’deki oklarla gösterilmiştir.

Çözümleme

Bu çalışmada, Goethe’nin *Yaşamımdan Şiir ve Hakikat* (2021) adlı otobiyografik eseri temel alınarak, yazarın anlattığı yaşamından çıkarımlarla Enneagram kişilik tipi tanımlanmaya çalışılmıştır. Eser, Weimar Klasik çağında yazılmıştır. Bu çağın temel özelliği, antik Yunan ve Roma kültürlerine öykünmeyle yeni bir uyum yakalamaya dayanır. Goethe bu çağın öncülerindendir. (Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Volker C. Dörr: *Weimarer Klassik*. UTB Literaturwissenschaft elementar, Band 2926, Fink, Paderborn 2007). Kişiliğine dair ipucu verdiği otobiyografisinden çıkarım yapılabilecek cümleler incelenerek, hangi tipi çağrıştırdıkları çözümlenmiş ve yazarın hangi tip olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Analiz sürecinde, Goethe’nin otobiyografisinden elde edilen verilerle kişiliğine dair ipuçları taranmış, Enneagram tiplerinin temel korku, arzu, merkez, stres/rahat hattı ve kanat özellikleriyle eşleştirilmiştir. Her bir alıntı, Enneagram literatüründeki tip tanımlarıyla karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Goethe’nin otobiyografisindeki ifadelerin Enneagram tip özellikleriyle karşılaştırılması sonucunda, onun kişiliğinin anlaşılmasını sağlayan birden çok veri elde edilmiştir. İlk olarak Enneagram’ın üç temel merkezinden hangisinde olduğuna dair çıkarımlarımıza bakalım. Enneagram’da daha önce de belirttiğimiz gibi, Fiziksel Merkez, Duygusal Merkez ve Zihinsel Merkez olmak üzere üç ana merkez bulunmaktadır. Goethe’nin “çocukluktan gelen merakım her şeyi inceleyip araştırmama neden oluyordu” (2021, s. 90) ifadesi, Enneagram’da Zihin Merkezli (Tip 5, 6, 7) olduğunu gösteren ve bilme ve anlama ihtiyacını yansıtan bir cümlesidir. Yine “...durmadan öğrendiklerimi özümseyip, tekrarlayıp yeniden anlatacak duruma getirmeye çalışırken asla sıkılmıyordum.” (2021, s. 33) ifadesi, özellikle Tip 5’in en temel özelliklerinden biri olan bilgiyi içselleştirme, özümseme, sistematik hale getirme ve yeniden üretme ihtiyacına karşılık gelir. Öğrenirken asla sıkılmaması zihin merkezli tiplerin bilgiye ihtiyaç duyumsadıklarını kanıtlar. Bunların yanında, “Bu ve bunun gibi şeyleri çocuk kafamda bir araya getirdim, insan yaşamındaki önemli durumlar arasında ilginç bir bağlantı kurarak tüm uygar dünyaya nüfuz etmeyi bilen modern edebiyatçı yeteneğimi oldukça erken yaşta geliştirdim.” (2021, s. 69) ifadesi, özellikle Tip 7’nin bağlantı kuran temel özelliğidir. Bu bağlantıları, farklı olaylar ve bilgiler arasında hızlı ve yaratıcı bir şekilde gerçekleştirir. Goethe’nin bu ifadelerinden yola çıkarak, onun Zihin Merkezindeki tiplerden biri olduğuna dair çıkarım yapılabiliriz.

Zihin Merkezli (Tip 5, 6, 7) olduğunu teyit ettikten sonra, bu tiplerden hangisinin onda baskın olduğuna, Goethe’nin kendisini tanıttığı cümlelerden anlayabiliriz. “Ona duyduğum saygı ve güven onda sempati uyandırıyor, kendisinininkine zıtlık oluşturan hareketli, hızlı ve her zaman canlı olan kişiliğime karşı hoşgörüsünü artırıyordu.” (2021, s. 278) ifadesinde özellikle hareketli, hızlı ve canlı olan yapısına vurgu yapmıştır. Yine, “Dogmatik konuşmalardan hiç hoşlanmadığım için, arkadaşımın benimle

çalışma ihtiyacını duyduğu felsefe tarihi beni çok eğlendiriyordu, ama sadece şu anlamda, nüfuz edebildiğim takdirde bir öğretici, bir fikir bana bir diğerinden farklı görünmüyordu.” (2021, s. 229) ifadesinde dogmatik konuşmalardan hoşlanmaması ve “...çocukça bir yaklaşımla bu bir sürü simgenin garip ismiyle alay ediyordum. Oradakiler zaman zaman vurgu yerine geçen ve beni çok eğlendiren imparatorlar, krallar ve düklerdi. Fakat bu yavan espriler kısa bir süre sonra cazibesini yitirdi.” (2021, s. 131) ifadesiyle de bir şeylerin kısa sürede cazibesini yitirmesi özellikleri, onun Tip 7’nin temel özellikleri olan canlılık, özgürlüklü ruh ve çabuk sıkılmayı taşıdığını göstermektedir. Çocukluktan gelen her şeyi inceleme ve öğrenme merakını da bu kısma eklersek, Goethe’nin tipinin Tip 7 olduğunu söyleyebiliriz.

Baskın olarak Tip 7 özelliği gösteriyorsa kanadı Tip 6 ya da Tip 8’den biri olmalıdır. “Meydan okuma konusunda çok ustalaştığım için diğerlerinin sıkıştırmaları arttı” (2021, s. 65) ve “...ondan hiç hoşlanmazdım, beni vazgeçirmeye çalıştığı uygunsuz davranışlarımı ona inat sık sık tekrarlardım.” (2021, s. 264) gibi ifadeler Tip 8’in meydan okuma ve karşı gelme özelliklerini göstermektedir. Ayrıca Tip 7w8, Tip 7w6’dan daha baskın, daha meydan okuyucu ve daha az kaygılıdır. Ayrıca “Buna karşın tam aksi iddialara silah olarak sarılıp, onun fikirlerini çürüterek, göze göz, dişe diş mücadele cesaretini gösterdim. Bu benim ruhumda yine bir motivasyon sağladı.” (2021, s. 647) ifadesinde geçen iddialara silah olarak sarılması mücadelecilik yapısını ve bu mücadelecilik yapısını yansıtan bir dil kullanımını sergilerken, göze göz, dişe diş yapısı intikamcı yapısını ve adalet anlayışını, fikirleri çürütmeye çalışması karşıt görüşe tahammülsüzlüğü ve genel olarak korkusuz yapısı Tip 8’i çağrıştırmaktadır. Çünkü Tip 8’ler her daim güçlü olmayı isteyip, zayıflığı kabul edemez. Bu sebeple çatışmadan kaçmaz ve tam tersi bir enerjiyle mücadelecilik yapısını ortaya koyar. Tip 6’larda ise kuşku ve kaygı daha ağır basmaktadır. Fakat Goethe’nin otobiyografisinde kaygıdan çok öfke ve meydan okuma gözlemlendiği için kanadının (7w8) olduğu değerlendirilmiştir.

Tip 7 olduğuna dair diğer bir veri de Tipin stres ve rahat hattına gittiğinde sergilediği tutumdur. Goethe’nin oldukça stresli bir döneminde “konuyu anlattığım ve bütün olayları açıklığa kavuşturduğum için kendime kızıyordum” (2021, s. 219) ifadesi, Tip 7’nin stres hattında Tip 1’in gösterdiği özeleştirel ve mükemmeliyetçi yanına kaydığına yönelik güçlü bir göstergedir. Bunun yanında, “...tüm sevimli özelliklerini kafamdan tamamen silinceye kadar bu sıkıcı gözlemleri aklımdan geçirip durdum. Kendimi mantığımla ikna ediyor, onu kafamdan çıkarmam gerektiğine inanıyordum.” (2021, s. 227-228) ifadesinde de, Tip 1’in akılcı yönünü görebiliriz. Tip 7’ler rahat hattındayken duygularını yaşar ve sıkıcı durumlardan kaçarken, stres hattı Tip 1’e giden Tip 7’ler ise, duygusunu mantıkla ikna etmeye çalışır, kafasından çıkarması gerektiğine inanarak zorunluluk dilini (-meli, -malı) kullanır ve sıkıcı gözlemleri aklından geçirip durarak da tekrarlayan zihinsel yapıya bürünür. Tip 7, stres hattında Tip 1’e kaydığında, katı, eleştirel ve zihinsel olarak zorlama şeklinde kendini gösterir. Bu bulgular, Goethe’nin Tip 7 baskın kişiliğinin, stres hattında Tip 1’e gittiğini kanıtlamaktadır.

Tip 7’ler rahat hattına geçtiklerinde Tip 5’in olumlu özelliklerini sergilerler. Goethe’nin “Bu şekilde çalışmaya zorlandıkça daha çok

çalışmak istiyor, boş zamanlarımda bile çok ilginç uğraşlar buluyordum. Çocukluğumdan beri bende doğadaki nesneleri araştırma dürtüsü vardı. Çocukların bu tür nesnelerle bir süre oynayıp, evirip çevirdikten sonra en sonunda bunları yırtıp, parçalayıp koparmaları zaman zaman acımasızlık eğilimi olarak değerlendirilir. Oysa bu yolla nesnelerin aralarında nasıl bir bağıntı olduğunu, içten nasıl göründüklerini öğrenme arzusu ya da merakı giderilmeye çalışılır. Çocukken taç kısmına nasıl eklendiğini görmek için çiçeklerin yapraklarını kopardığımı veya tüylerin kanatlara nasıl bağlandığını gözlemek için kuşları yolduğumu anımsıyorum.” (2021, s. 121) ifadesinde, “doğadaki nesneleri araştırma dürtüsü” ve çiçeklerin yapraklarını kopararak, kuşları yolarak “aralarında nasıl bir bağıntı olduğunu, içten nasıl göründüklerini öğrenme arzusu” Tip 7’nin rahat hattında gittiği Tip 5’in analitik ve sistematik öğrenme eğilimini yansıtmaktadır. Bir başka ifadesinde, “Bu sayede neredeyse tüm atölyelere girip çıktım, başkalarının durumlarına uyum sağlamak, insan yaşamını özel bir tarzda hissetmek ve bunlara keyifle katılmak bende doğuştan gelen bir yetenek olduğundan, böyle görevlerin verdiği fırsatlar sayesinde zevkli birkaç saat geçiriyor, değişik bir davranış tarzını veya içinde sevincin, acının, zahmetin ya da şansın bulunduğu herhangi bir yaşam tarzının olmazsa olmaz koşullarının neler olduğunu öğreniyordum” (2021, s. 155) diyerek farklı atölyelere girip çıktığını, değişik davranış tarzlarının neler olduğunu öğrenmeye çalıştığını belirtir. Bu davranışlar, Tip 5’in analitik, sistemsal ve yapısal öğrenme tarzını göstermektedir. Kendini güvende hissettiğinde rahat hattı olarak Tip 5’e giden Tip 7’ler, derinlemesine gözlem yapar ve sistemleri anlamaya ve çözmeye çalışır. Bu becerilerinin doğuştan gelen bir yetenek olduğunu vurgulaması da dışarıdan her hangi bir zorlama olmadan, onun için bu sürecin doğal olduğunu kanıtlamaktadır.

Bu bulgular, Tip 7’nin tanımıyla (çoşkulu, üretken, çabuk sıkılan, acıdan kaçan, meraklı) büyük ölçüde örtüşmektedir. Ayrıca Goethe’nin 7w8 kanadına sahip olması, onun klasik Tip 7’den daha baskın ve meydan okuyucu olduğunu düşündürmektedir. Bununla birlikte, bu analiz yalnızca tek bir otobiyografik esere dayandırılmış olup, Goethe’nin diğer metinleri ve/veya hakkında özellikle tarihi tanıklıklarla yazılanlar incelendiğinde farklı tip özelliklerinin de tespit edilmesi muhtemeldir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, Goethe’nin otobiyografik eseri *Yaşamımdan Şiir ve Hakikat*, Enneagram yöntemiyle analiz edilmiş ve yazarın kişilik tipi belirlenmeye çalışılmıştır.

Bulgular, Goethe’nin çocukluktan gelen merakı, her şeyi bilme ve anlamaya olan ihtiyacı, öğrenirken asla sıkılmaması, öğrendiklerini özümseyebilme, onları yeniden ifade edebilme ve bilgiler arasında ilginç bağıntı kurma becerisi, onun üç temel enerji merkezi içerisinde bilme, tanımlama, kavrama, anlatma, analiz etme, veri toplama, sistematik ve mantıklı düşünme, sorgulama, çabuk anlama, derin bağlantı kurma, ezberleme ve hatırlama, doğru ve yanlış ayırt etme özellikleri bulunan Zihinsel Merkez’de olduğunu göstermekte olup, hareketli, neşeli, canlı, hızlı, dogmatik konuşmalardan hoşlanmayan, hayal dünyası geniş ve çok çabuk sıkılabilen yapısı da baskın tipinin Tip 7 olduğunu kanıtlamaktadır.

Tip 7 olan bireylerin kanadı ya Tip 6 ya da Tip 8’dir. Goethe’nin kanadına baktığımızda, meydan okuyan ve mücadeleci yapısı, yaptıklarını veya söylediklerini inadına tekrarlayan davranışları, otoriteye karşı gelen duruşu, karşıt görüşlere olan tahammülsüzlüğü ve adaletli duruşa karşı hassas yapısı onun kanadının Tip 8 olduğunu göstermektedir. Tip 6’nın kaygılı ve şüpheli yapısından daha ziyade, öfkeli ve meydan okuyan yapısının daha ağır bastığı düşünüldüğünde kanadının Tip 8 olduğu öne sürülebilir.

Ayrıca stres altında Tip 1’e, rahat durumda ise Tip 5’e kaydığı tespit edilmiş olup, stres hattında Tip 7’nin özeleştirili, mükemmeliyetçi, kendine kızan, sıkıcı gözlemleri zihninde sürekli geçirip duran, zorunluluk dilini kullanan, kendini daha çok mantıkla ikna etmeye çalışan yapısını gözlemlerken, rahat hattında Tip 7’nin ilginç uğraşlar bulan, doğadaki nesneleri araştırma dürtüsüne sahip, analitik ve sistemsal öğrenen, bağıntı kurmaya çalışan, öğrenme arzusunu ve merakını giderme peşinde olan ve derinlemesine gözlem yapan yapısını saptayabiliriz. Buradan yola çıkarak Goethe’nin kişilik tipinin Tip 7 olduğunu, stres hattında Tip 1’in olumsuz özelliklerini, rahat hattında da Tip 5’in olumlu özelliklerini sergilediğini ifade edebiliriz.

Bu çalışmadaki çözümleme söz konusu kişiliğin yalnız otobiyografik yapıtına dayandırıldığından incelenen eserlerin kapsamı genişletilerek kişilik özellikleri daha genel hatlarla ele alınabilir. Alan yazınına katkı sunmak amacıyla gelecek çalışmalarda, Goethe’nin diğer edebi eserlerindeki karakterlerle kendi kişiliği arasındaki benzerlikler ve farklılıklar incelenebilir. Ayrıca mektupları veya çağdaşlarının onun hakkındaki düşünceleri, gözlemleri de analize dâhil edilerek daha kapsamlı bir Enneagram profili de oluşturulabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Yapay Zeka Kullanımı: Yazar çalışmada yapay zeka kullanmadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The author declared that this study has received no financial support.

Artificial Intelligence Usage: The author declares that no artificial intelligence tools were used in the preparation of this study.

Kaynaklar

- Aiken, L.R. (1999). *Personality Assessment: Methods and Practices*. (3rd ed.)
- Allport, G. W. (1937). *Personality; A Psychological Interpretation*. Henry Holt and Company.
- Anastasi, A. (1961). *Psychological Testing*. (2nd ed.). The Macmillan Co. New York 2a ed. 1961.
- Bayır, E. (2022). Câhız’ın Ahlâk Teorisine Göre Mizacın Değişmesi ve Pratik Değeri. *Kader Dergisi*, 20(1), 438-465.

- <https://doi.org/10.18317/kaderdergi.1080776>
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. Kaknüs Psikoloji Yayınları
- Goethe, J. W. (2021). *Yaşamımdan Şiir ve Hakikat* (M. Kahraman, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Naranjo, C. (1994). *Character and Neurosis: An Integrative View*. Gateways Books & Tapes.
- Orr, E. (2024). *Sınırsız Enneagram. 9 Tip Mizaç Modeliyle Kendinizi Keşfedin!* Yediveren Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (2011). *Psikolojik Testler*. Pdrem Yayınları
- Palmer, H. (2014). *Ruhun Aynası Enneagram'a Yansıyan İnsan Manzaraları*. Kaknüs Yayınları.
- Riso, D. R., & Hudson, R. (2022). *Enneagram ile Kişilik Analizi*. Butik Yayınları.
- Scott, S. A. (2011). *An Analysis of the Validity of the Enneagram*. [Doktora tezi, The College of William and Mary in Virginia].
- Subaş, A. & Çetin, M. (2017). Güvenirlilik ve Geçerlilik. *Sobider*, 4(11), 160-181.
- Türk, M. S. (2023). Tarquato Tasso'da Melankolinin Anatomisi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 340-351. <https://doi.org/10.29029/busbed.1322285>
- Türk, M. S. (2024). İhkakıhaktan İmparatorluk Yüksek Mahkemesi'ne: Götz von Berlichingen. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (41), 921-933. <https://zenodo.org/record/13337880>
- Yanartaş, Ö., Malakçioğlu, C., Acarkan, İ. & Akça, E. (2022). Enneagram Kişilik Tipleri ve Alt Tipleri Ölçeğinin Türkiye Örnekleminde Geçerlilik ve Güvenilirliği. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 27(3), 248-259. <https://doi.org/10.21673/anadoluklin.1104082>